

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЯГІДНИЦТВА В УКРАЇНІ

В.Д. КАРИЧКОВСЬКИЙ, к.е.н.

Уманський національний університет садівництва

Визначено основні показники стану ягідництва України в сучасних умовах, а також виявлено резерви розвитку галузі на майбутні періоди в контексті забезпечення населення України високоякісною та доступною продукцією

Садівництво є традиційною галуззю сільського господарства України, розвиток якої базується, перш за все, на досить сприятливих ґрунтово-кліматичних умовах для вирощування плодових і ягідних культур, кулінарних традиціях населення тощо. Проте в останні роки в її розвитку переважають явно негативні тенденції. Починаючи з вісімдесятих років минулого століття спостерігається різке зменшення обсягу виробництва плодів і ягід, зменшення кількості господарств, які займаються товарним виробництвом [1].

Серед продукції садівництва за рядом організаційно-економічних і технологічних ознак чітко особливе місце займають ягоди: вони відкривають сезон надходження на ринок свіжої садовини; виробництво їх є надто трудомістким, високоінтенсивним і водночас таким, що забезпечує швидкий обіг капіталу. Ще в 20-ті роки минулого століття відомий російський агробіолог-економіст П. Г. Шитт наголошував, що велика трудомісткість виробництва плодів і ягід – це чинник, що забезпечує використання на селі надлишку робочої сили, а отже сприяє утриманню стихійної міграції сільських жителів у міста.

Наведені вище переваги ягідництва широко використовують фермери країн Європи, про що переконливо свідчить питома вага ягід у валових зборах продукції садівництва: країни ЄС – 10 %, зокрема в Польщі близько 20 %. В

Україні цей показник, на жаль становить лише 2% [2].

Методика досліджень. У процесі написання статті використовувалися діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних процесів та явищ, ретроспективний та абстрактно-логічний методи.

Результати досліджень. Ягідні культури є важливою складовою частиною садівничої галузі нашої держави. Вони мають цінний для людини біохімічний склад, швидко вступають в пору плодоношення, відрізняються добрим смаком та високою продуктивністю і здатні забезпечувати споживачів свіжою продукцією з травня по вересень. Ягоди є одним з ключових елементів розв'язання якісного та збалансованого харчування в країні, що передбачено в концепції Державної науково-технічної програми «Біофортифікація та функціональні продукти на основі рослинної сировини на 2012–2016 роки» [3].

У процесі аграрної реформи держава і товаровиробники здійснили ряд заходів щодо стабілізації виробництва ягідної продукції та підвищення його ефективності. Однак, ряд питань, пов'язаних з розв'язанням цієї проблеми, нині не вирішено, зокрема не повністю врегульовані відносини власності на землю та майно, відсутнє ефективне управління виробництвом, недостатньо використовуються зональні переваги розміщення виробництва та трудовий потенціал аграрних регіонів, мало впроваджуються прогресивні технології виробництва і системи ефективного збуту плодово-ягідної продукції, а її якість не завжди відповідає вимогам ринку.

Серед продукції садівництва за рядом організаційно-економічних і технологічних ознак чітко виокремлюються ягоди: вони відкривають сезон надходження на ринок свіжої садовини, виробництво їх є надто трудомістким, високоінтенсивним і водночас таким, що забезпечує швидкий обіг капіталу.

Ягідні культури — скороплідні, вони дають досить високі врожаї. Ягоди багаті вітамінами, корисними мінеральними солями, цукрами і органічними кислотами. Всі ці речовини потрібні для правильної життєдіяльності організму людини. Ягоди містять від 5 до 15 % цукрів і від 0,5 до 2% органічних кислот - яблучної і лимонної, також багаті солями фосфора, заліза, кальція. Вказані

мінеральні речовини, як і вітаміни, знаходяться в ягодах у вигляді органічних сполук, і відповідно, легко засвоюються. І щодо збуту — мають непогані шанси на зовнішніх ринках. Для України, з її унікальними природно-кліматичними умовами, ягідництво — доволі перспективний напрям.

Сучасна світова стратегія розвитку аграрного виробництва базується на тенденції скорочення посівних площ зернових культур з одночасним збільшенням валових зборів. Так, за період 1980–2000 рр. у світі їхня площа скоротилася на 112 млн. га (або на 6%). Водночас площа багаторічних насаджень збільшилася на 37 млн. га і становить (станом на 2000 р.) 133,2 млн га (8,9% оброблюваних земель).

У США, Канаді, Австралії фруктів споживають по 126 кг на душу населення за рік, а в Україні — 22 кг. Частка ж ягід у валовому зборі фруктів становить у Польщі — 20%, у інших країнах Європи — 10, в Україні — не більше 2%. Ягідні культури — надприбуткові, бо вони скороплідні й починають плодоносити вже на другий рік після висаджування, дають урожаї регулярно й досить великі (по 15–30 т/га і більше). До того ж, ягідні продукти можуть зацікавити наших сусідів по ЄС і СЕП [5].

Наші вчені-економісти, справедливо стверджують, що збільшення частки ягідників у площі багаторічних насаджень — це одне з джерел реальних інвестицій у сільське господарство. За їхній рахунок можна розвинути переробку й накопичити кошти на інші важливі проекти.

Як у кожній галузі, в ягідництві теж є свої проблеми. Якщо державні виноградарсько-виноробні великі підприємства мають свій координуючий центр — державний концерн “Укрсадвинпром”, — то приватні господарства, в яких вирощують основну масу ягід, такого центру не мають. Створена кілька років тому Всеукраїнська асоціація виробників продукції садівництва й виноградарства так і не запрацювала. Асоціативне об’єднання на даному етапі виявилось неефективним. Потрібне науково-виробниче об’єднання корпоративного типу, наприклад, концерн, яке б на правах підприємства могло розвивати виробництво, утримувати спеціалістів, видавати науково-практичну

літературу. Науково-виробничий концерн, маючи розсадницькі господарства, зможе в короткий термін наростити площі ягідників.

Гострою є проблема наукового забезпечення, виведення нових сортів, створення нових харчових продуктів.

Варто підкреслити, що аграрна наука в Україні перебуває немов у заповіднику. Парадоксально, що наука, яка мала б бути на передньому краї змін у державі, перебуває поза ними, відстає від них. Вона не “вплетена у виробництво” (за Г. Фордом), а тому й поза ринковим середовищем. А це середовище маємо створити ми, науковці науково-виробничих приватних фірм.

Лише приватні науково-дослідні установи здатні зробити стрибок із вчорашніх у завтрашні технології, минаючи сучасні, й тим самим перетворити Україну на конкурентоспроможну державу.

Держава має сприяти приватним науковцям отримувати замовлення на наукові розробки й фінанси у вигляді грантів.

Вартість наукових розробок постійно зростає через використання складної апаратури й залучення кваліфікованих кадрів. Тож державного фінансування не вистачає навіть у Японії (3,15% ВВП) і США (2,6%). Тому там передові корпорації використовують на наукові розробки до 10% свого прибутку. Отже, нам треба об’єднати зусилля й створити науково-дослідні приватні лабораторії за ґрунтово-кліматичними зонами, які співпрацювали б з Українською академією аграрних наук і її науково-дослідницькими установами.

Такі лабораторії залучили б до співпраці зарубіжні науково-дослідні установи та окремих науковців, зацікавлених у нашому ринку наукоємних продуктів. Така співпраця зміцнила б ринкове середовище й дала відчутні результати.

Деяким ученим “тісно” в зарегламентованих державних НДІ, особливо в тих, що досліджують нові, малопоширені й нетрадиційні, культури та створюють на їхній основі нові продукти.

Такі вчені мали б можливість працювати в приватних лабораторіях за сумісництвом, а їх, своєю чергою, об’єднає координуючий центр. Адже в

державних НДІ є свої затверджені завдання, але вони не можуть співпрацювати з приватними дослідниками, якщо тематику не затверджено.

Ягідництво — не лише наукоємна, а й високоінтелектуальна галузь. А тому й спеціалісти, і рядові працівники мають бути такими. Тут потрібні ентузіасти, люди з особливими рисами характеру, що на рослину дивляться як на індивідуум — з любов'ю і ласкою. Адже кожний кущик, кожне деревце треба потримати в руках не один раз і плекати його все життя.

Тому й вибір молоді, і сам процес навчання потребують корінного удосконалення. Майбутнього абітурієнта треба побачити в роботі на пришкільній ділянці, у власному присадибному садку, а потім уже на дослідних плантаціях...

Ягідництво потребує капіталовкладень. Щоб посадити гектар ягідника, треба близько 100 тисяч гривень. Такі кошти не всяке господарство має.

Потрібні кредитні ресурси. І навіть не пільгові, бо ягідництво як надприбуткова галузь потребує єдиної пільги — відтермінування платежів до початку товарного плодоношення, тобто на три-п'ять років.

Довготермінові кредити надали б змогу створити науково-дослідні і проектно-пошукові центри і селекційно-розсадницькі господарства в регіонах, налагодити підготовку кадрів, організувати мережу кооперативних переробних заводів і цехів.

Без кооперації жодні зусилля уряду не матимуть успіху, бо дійти до кожного товаровиробника можна лише через кооперативну організацію. А поки що ми працюємо розрізнено.

Україна має унікальні умови та можливості стати потужною плодово-ягідною державою. І кожен із нас зобов'язаний посприяти цьому. Одним з найголовніших факторів розвитку ягідництва є необхідність ретельного підходу до територіального розміщення виробництва. Оскільки природні умови конкретного регіону є постійно діючим чинником сільськогосподарського виробництва, то саме вони здебільшого визначають можливість ефективного виробництва тих чи інших видів продукції ягідництва. Всебічне врахування

природних умов дозволяє встановити, які культури та їх сорти можна успішно вирощувати в тому чи іншому регіоні.

Збільшення виробництва продукції ягідництва планується досягти за рахунок подальшої інтенсифікації галузі через впровадження високопродуктивних сортів, інтенсивних технологій вирощування та зберігання продукції, механізації ручних робіт тощо, що сприятиме підвищенню продуктивності насаджень і забезпеченню потреб населення в ягодах.

Висновки. Отже, на даний час розвитку ягідництва в Україні приділяється достатня увага, оскільки ягоди мають не тільки важливе значення як незмінні продукти харчування, а й відзначаються високими лікувальними властивостями. У зв'язку з цим було розроблено ряд заходів спрямованих на розширення площ та підвищення урожайності ягід, вдосконалення їх смакових якостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Каричковський В.Д. Історичні аспекти та сучасний економічний стан галузі садівництва в Україні / В.Д. Каричковський // Зб. Наук. Пр. УНУС. – Умань, 2011. – Вип. 75. – Ч.2: Економіка. – С. 424-429.
2. Автореферат Ефективність інтенсифікації ягідництва в західному регіоні України: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.02 [Електронний ресурс] / А.І. Бурлака; Держ. агрокол. ун-т. — Житомир, 2006. — 20 с.
3. Режим доступу:
http://www.nas.gov.ua/infrastructures/Legaltexts/nas/2011/regulations/OpenDocs/110608_189_concept.pdf
4. Галузева програма розвитку садівництва України на період до 2025 року
<http://170820.minagro.web.hosting-test.net/page/?7528>
5. Розміщення і розвиток плодоовочевоконсервної промисловості [Електронний ресурс]
http://ua-referat.com/Розміщення_і_розвиток_плодоовочевоконсервної_промисловості

Садоводство – традиционная отрасль сельского хозяйства Украины, среди продукции которого немаловажное место занимают ягоды. К сожалению, в последнее время отмечается сокращение количества хозяйств, которые занимаются товарным производством ягодной продукции.

Целью написания статьи является исследование основных показателей состояния производства ягод в Украине на современном этапе, выявление проблем, препятствующих стабильному развитию данной отрасли в регионах, а также определение резервов повышения ее эффективности на будущий период в контексте обеспечения населения высококачественной, полезной и вкусной продукцией.

В статье использованы диалектический, ретроспективный и абстрактно-логические методы исследования.

Авторы статьи рассматривают возможность увеличения производства ягодной продукции за счет последующей интенсификации отрасли через внедрение высокопродуктивных сортов, интенсивных технологий выращивания и хранения продукции и т.д., что будет способствовать увеличению продуктивности насаждений и обеспечению потребностей населения в ягодах.

Ключевые слова: *ягодководство, экономические условия, площадь, перспективы развития.*

Horticulture is the traditional industry of agriculture of Ukraine, among the products of which the important place is occupied by berries. Unfortunately, the reduction in numbers of farm enterprises which are engaged in the production of berries is lately noted.

The purpose of writing the article is the research of basic indexes of the condition of the production of berries in Ukraine at the present stage, identification of problems, preventing stable development of given industry in the regions, and also determination of reserves of efficiency increasing for the future period in the contests of providing the population with high-quality, useful and delicious products.

In the article the dialectical, retrospective and abstract-logical methods of research are used.

The authors of the article consider the possibility of increasing of production of berries by means of intensification of the industry through introduction of highly productive varieties, intensive technologies of growing and storage of products etc., that will promote the increasing of productivity of plants and providing of population demands in berries.

Key words: *production of berries, economical conditions, area, prospects for the development.*